

Justisdepartementet, Lovavdelingen

Deres ref:

Vår ref:
2010/24353-8/008

Dato:
27.01.2011

HØRINGSUTTALELSE - UTVIDELSE VIRKEOMRÅDE FOR STRAFFERETTLIGE SÆRREAKSJONER FOR UTILREGNELIGE SOM BEGÅR VEDVARENDE OG SAMFUNNSSKADELIG KRIMINALITET

Vi viser til høringsbrev av 22.10.2010, og vi har følgende merknader til utvidelse av virkeområdet for strafferettslige særreaksjoner for utilregnelige som begår vedvarende og samfunnsskadelig kriminalitet.

- Det bør vurderes grundig om en utvidelse av virkeområdet for strafferettslige særreaksjoner er nødvendig. Det bør undersøkes nøye om menneskene som man ser for seg vil utgjøre målgruppen for den nye foreslåtte særreaksjonen, kan bli ivaretatt innenfor gjeldende lovverk, eventuelt ved endringer i gjeldende lovverk som regulerer helsetilbudet til disse menneskene. Vår prinsipielle holdning er at straffeloven ikke skal benyttes overfor personer som vil kunne få den foreslåtte særreaksjonen, fordi de er utilregnelige og skal ikke straffes.
Det bør også gjøres et tilbakeblikk i forarbeidene til de eksisterende særreaksjonene. Da man reviderte sikringsordningen var man klar over at en del lovbrytere, som nå utgjør målgruppen for den nye foreslåtte særreaksjonen, ville falle utenfor særreaksjonsordningen. Dette betyr at denne problemstillingen er blitt behandlet tidligere. Den gang så man for seg at utilregnelige lovbrytere som ikke begikk alvorlig kriminalitet, skulle håndteres av det psykiske helsevern. Det bør gjøres en analyse over hvorfor det psykiske helsevern ikke har klart denne oppgaven, og hva som eventuelt kunne vært gjort for at det psykiske helsevern skulle ha klart å løse den.
- Vi har stilt oss selv følgende spørsmål: Når er samfunnsvern absolutt nødvendig? I de eksisterende særreaksjonene er samfunnsvern definert som nødvendig i de tilfellene der de fundamentale rettsgodene i samfunnet – slik som liv, helse og frihet – er truet. Ved forslaget til ny særreaksjon for 'plagsom' kriminalitet utvider man forståelsen for når samfunnsvern er nødvendig.
En slik tilsynelatende liten utvidelse kan på sikt føre til nye utvidelser, og over tid kan slike 'små' endringer bevege oss ganske langt bort fra utgangspunktet. Sett i forhold til

en generell samfunnsutvikling og holdningsendring i forhold til kriminalitet kan disse endringene oppleves som berettigede og naturlige, men de beveger samfunnet vårt i en retning der vi kan stille spørsmål om denne utviklingen er ønskelig.

- Ett eksempel på dette kan være at en innføring av den foreslåtte særreaksjonen vil medføre en stadig større inngripen i den såkalte 'asylsuvereniteten'. I enda større grad enn tidligere vil det være retten som bestemmer hvem som skal tas inn i psykiatrien fremfor fagfolkene som arbeider der.
- Et annet eksempel er at den nye særreaksjonen utvider adgangen for helsepersonell til å innhente informasjon, og "[...] for utvidet adgang til utveksling av informasjon" (s. 6; se også s. 9 og kap. 4.4 flg.). Dette er en uthuling av taushetsplikten. Vi vet at Mælandutvalget har sett hen til "Narkotikaprogram med domstolskontroll" (ND) når de laget en skisse for en ny særreaksjon, men i ND er det domfelte selv som opphever taushetsplikten for representanter fra de ulike instanser. Vi ser ikke for oss at dette vil bli gjort i den nye særreaksjonen, og en slik 'automatisk' og lovfestet rett til oppheving av taushetsplikten overfor personer som kan bli idømt en slik ny særreaksjon, finner vi betenkelig.
- Hensikten med særreaksjoner er samfunnsvernet. Med den nye særreaksjonen skal samfunnet vernes for 'plagsom' kriminalitet. I høringsnotatet står det at helsetjenesten skal yte helsehjelp uavhengig av dette, og videre kan høringsnotatet tolkes slik at det vil være gunstig for utilregnelige mennesker som begår 'plagsom' kriminalitet å få en slik reaksjon, fordi da får de – eller blir tvunget til – behandling. Dette er en forskjønnet fremstilling. Slik vi forstår høringsbrevet skal de dømte til den nye særreaksjonen oppholde seg i institusjon fra tre uker til seks måneder, og de kan om nødvendig holdes tilbake med tvang. Denne perioden vil fungere som inkapasitering iht. hensikten med særreaksjonen. I tillegg skal den dømte få behandling, men behandlingen i dette tilfellet vil ikke være begrunnet i omsorgen for individet og at han/hun skal få et bedre liv. Den vil være begrunnet i samfunnsbeskyttelsen: Vedkommende skal behandles fordi han/hun skal slutte å begå kriminalitet som oppleves som 'plagsom'.
- I høringsbrevet ser man for seg at 'overføring til tidsbegrenset tvungent opphold i psykisk helsevern' er en engangsføreteelse. Dette stiller vi oss tvilende til. I tillegg til problematikken som er skissert i kap. 4.6, ser vi for oss at flere av de menneskene som er i målgruppen for den foreslåtte særreaksjonen, også vil ha et rusproblem. Alvorlige psykiatriske diagnoser samt en omfattende rusproblematikk gjør at disse menneskene kan være vanskelig å behandle. Hele særreaksjonens intensjon er å kontrollere mennesker. Hvis man ikke klarer dette ved første reaksjon, vil – slik systemet nå ser ut til å være utformet – en ny reaksjon være den eneste måten å kontrollere dem på hvis de videre begår 'plagsom' kriminalitet.
- Et spørsmål som ikke er nevnt i høringsbrevet er om menneskene som vil bli berørt av den foreslåtte særreaksjonen, skal utholde varetekt? I så tilfelle, hvor skal denne utholdes?
- Dette bringer oss videre til samarbeidet mellom ulike offentlige instanser som er skissert i høringsbrevet, der Kriminalomsorgen er nevnt som én instans. Kriminalomsorgen er en straffegjennomføringsinstans, og siden den foreslåtte nye særreaksjonen ikke er en straff, vil det prinsipielt være meget uheldig å pålegge Kriminalomsorgen oppgaver i forhold til denne foreslåtte særreaksjonen hvis den blir vedtatt.
- Om det skulle bli slik at særreaksjonen 'overføring til tidsbegrenset tvungent opphold i psykisk helsevern' blir vedtatt, er det svært viktig at denne blir fulgt opp med evaluering.

Med vennlig hilsen

for
Andreas Skulberg
Konst. Direktør

Kopi: KSF, Regionene

Berit Johnsen
Konst. Forskningsleder